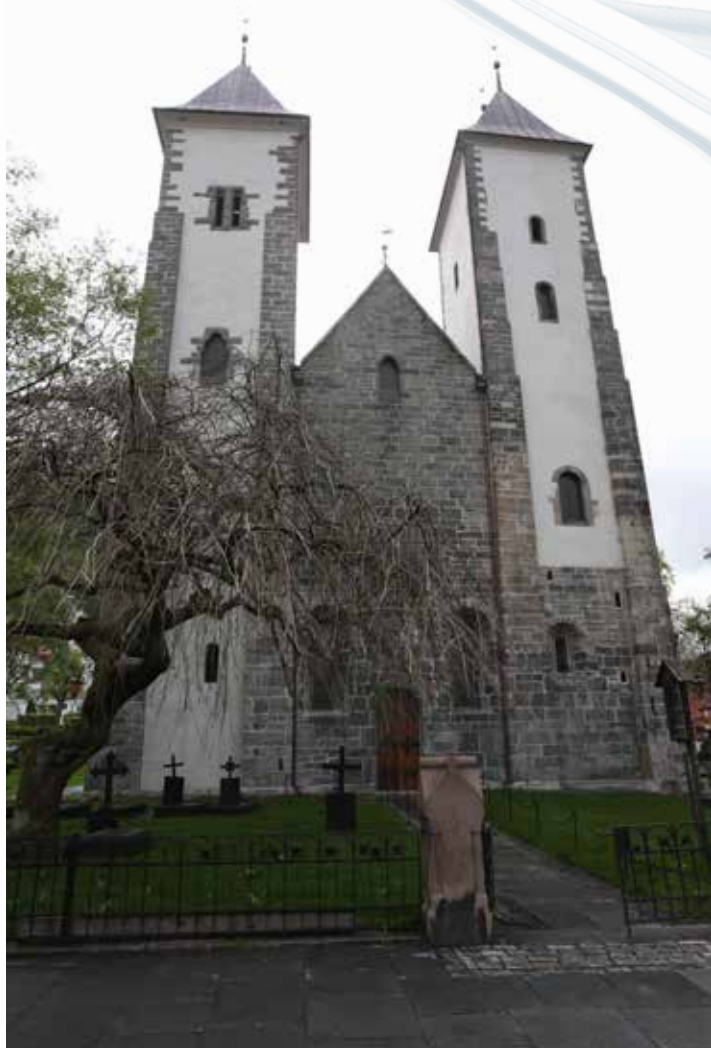

MARIAKIRKEN

Program for orgelinnvielse og gjenåpningsuke
21. - 26. juni 2015

Søndag 21. juni	<p>Kl. 11.00: Gjenåpningsgudstjeneste med orgelinnvielse</p> <p>Biskop Halvor Nordhaug, domprost Jan Otto Myrseth, menighetens prester Kantor Karstein Askeland, sangere fra Bergen domkor og domkantor Kjetil Almenning</p> <p>Kl. 19.30: Konsert I – Orgelinnvielse Edgar Krapp, orgel</p>
Mandag 22. juni	<p>Kl. 13.00: Konsert II – Orgelinnvielse Kåre Nordstoga, orgel</p> <p>Kl. 18.30: Omvisning ved Gunnar Danbolt</p> <p>Kl. 19.30: Konsert III – Orgelinnvielse Karstein Askeland, orgel</p>
Tirsdag 23. juni – Sankthansaften	<p>Kl. 13.00: Middagsmesse Domkirkens jentekor medvirker.</p> <p>Kl. 19.00: «Orgelnatt i Mariakirken» 35-minutters konserter hver hele time Kl. 19, 20, 21 og 22.</p>
Onsdag 24. juni	<p>Kl. 19.30: Konsert med B3 - Bergen Treblåsenensemble og Karstein Askeland</p> <p>Kl. 21.30: Konsert med Bergenhus Entusiastkor og Kammerpoetane</p>
Torsdag 25. juni	<p>Kl. 19.30: Musikk fra Mariakirkens første tid Trio Mediaeval (Anna Maria Friman - Linn Andrea Fuglseth - Berit Opheim) og Arve Henriksen Norsk og islandsk middelaldermusikk, tvisøngur og folketoner.</p>
Fredag 26. juni	<p>Kl. 20.00: Økumenisk taizébønn</p>

Program for gudstjenesten:

Orgelinnvielse

(Åpningsord – tekstlesning – bønn)

Halleluja-vers: 977.6 - Matt 16, 24-27 -

Halleluja-vers: 977.6

Preludium – Inngangsprosesjon - Salme nr. 311

Samlingsbønn - Syndsbekjennelse og løftesord

Preken

Nicænum 979.1

Kyrie, Gloria-laudamus

Forbønn

Vigslings-/gjenåpningstekster

1 Kong 8,22-23.27-29.57-58.60

Salme før nattverden: 532 Guds kirkes grunnvoll

Salme 563, vers 1

Bønn for offergavene

Ef 2,20-22

Nattverdliturgi

Salme 563, vers 2

Rom 10,13-17

Orgelmusikk under distribusjonen

Salme 563, vers 3

Salme mot slutten av måltidet: 538 Vi kommer til din kirke

Apg 2,38-42

Salme 563, vers 4

Takkebønn, Slutningsord

1 Kor 10,16-17

Slutningssalme 482 Deg å få skode

Salme 563, vers 5

Åp 21,10-11.22-25

Velsignelse

3 x 3 klokkeslag

Utsendelse

Postludium / Resesjon

EN JUBELDAG FOR KIRKEN, BYEN OG LANDET

Gjenåpningen av Mariakirken er en stor begivenhet for Bergen domkirke menighet og for byen, men også for kirken på regionalt og nasjonalt nivå. Denne kirken gir oss en sterk påminning om hvilken rikdom som ligger i vår felles arv, og det finnes knapt noen andre bygninger som på tilsvarende vis gir oss et lengdesnitt gjennom norsk kunsthistorie. Derfor er gleden stor i mange leire når vi nå endelig kan ta kirken i bruk på nytt - som kirke, kulturminne og konsertlokale.

Dagen i dag er en jubeldag! I en kommentar til Salme 99 sier kirkefaderen Augustin at "den som jubilerer, uttaler ikke ord; det er en sang av glede uten ord." Slik glede sømmer det seg å gi uttrykk for, ifølge Augustin, og han er ikke alene om å erkjenne at det talte ord har sine begrensninger når det gjelder å tolke vårt indre livs følelser. Så er da også Bibelen klar og sterk i sine oppfordringer til å ta i bruk flere instrumenter enn den menneskelige stemme i vår lovprisning av Skaperen. Denne gledesangen uten ord får god drahjelp av det nye orglet som innvies under dagens gudstjeneste.

Kirkemusikken har visselig en praktisk funksjon i kirken, men dens betydning går mye lengre enn til å bidra med elementer i et liturgisk eller kunstnerisk program. Der er nemlig en nær sammenheng mellom kunst og kultus. Musikken skal ikke bare akkompagnere sangen eller de liturgiske

handlingene, men også bære og utdype dem. Martin Luther sier at evangeliet må synges, ellers er det ikke et evangelium. Også i den kirke som kalles "Ordets kirke" er musikken en umistelig og uerstattelig del av den liturgiske helheten. Musikkens mysterium handler om at det dannes en symbiose hvor ord og toner gjensidig forsterker hverandre.

Mariakirken er en fantastisk ramme for denne symbiosen. Vår drøm og visjon er at vi i dette rommet skal oppleve at det finnes en meningsgivende helhet, hvor det verbale og det musiske spiller sammen med det visuelle og det dramatiske. I den aller siste av Bibelens salmer oppfordres vi til å lovsynge Gud i hans helligdom - med gjallende horn, med harpe og lyre, med trommer og dans, med strengespill og fløyte, til tonende og rungende symbaler.

Det nye orglet har dynamisk spennvidde. Det har både harpens og lyrens sarte uttrykk, men også de gjallende horns og de rungende symbalers kraft og glans. Salmens avsluttende strofe, som gjerne kan betraktes som en overskrift over all kirkelig aktivitet - innbefattet gudstjenestetiliv og kunstnerisk og kulturell virksomhet, lyder slik:

"Alt som har ånde, skal love HERREN. Halleluja!" (Salme 150,6)

Domprost Jan Otto Myrseth

TAKKNEMLIGHET OG GLEDE

Det er en stor glede å kunne gjenåpne Mariakirken som menighetskirke. Et stort og viktig restaureringsarbeid er avsluttet, og kirken fremstår vakrere enn noensinne. Skal den bevares, er det avgjørende at den ikke bare fremstår som et vakkert minnesmerke - den må kunne brukes til sitt rette formål. Kirken er et bønnens hus skapt for å levendegjøre gamle fortellinger og gi mennesker del i Guds kjærlighet. Vi håper mange vil føle seg hjemme her og bruke den som sin kirke.

Ikke alt i kirken er like gammelt. Vi har fått et storartet nytt orgel fra Weimbs Orgelbau i Tyskland til erstatning for det forrige Paul Ott-orgel fra 1974. Ott-orglet, som var en gave fra evangeliske kirker i Vest-Tyskland, ble solgt til en menighet i Bayern som hadde ressurser til å sette

det i optimal stand. Inntektene fra salget ble brukt til å finansiere det nye. Slik ble gaven fra 1970-årene videreført i det orglet som nå står ferdig. Vi gleder oss til å ta det i bruk både i gudstjenester og konserter.

Menighetsrådet vil få uttrykke en stor takk til alle som har lagt ned et krevende arbeid både på kirkebygget og dets inventar. Vi har savnet Mariakirken i fem og et halvt år, men i dag er vi fylt av takknemlighet. Vårt ønske er at Mariakirken skal være åpen og tilgjengelig for alle som bor her og alle som besøker vår vakre by.

Gudmund Waaler
Leder menighetsrådet
Bergen domkirke menighet

ET INSTRUMENT TIL GEMYTTETS FORNØYELSE

- Er dette virkelig en luthersk kirke? Mange turister har undret seg over at Mariakirken ikke er katolsk. Ofte har jeg måttet minne besøkende om at dette bygget er noen hundre år eldre enn kirke-reformatoren fra Eisleben. Hva har nå denne innledende digresjon med et nytt orgel å gjøre?

Martin Luthers begeistring for musikken og dens plass i kirken har lenge inspirert både orgelbyggere og komponister. Barokkens orgler fikk dimensjoner og prakt som satte nye standarder. Komponister skapte i sin tur verker som utnyttet de praktfulle instrumentene. Begge deler ble naturlige referanser både for nye orgelbygg og den kirkemusikalske utøvelse. Når en kirke skulle ha nytt orgel, ble målsetningen at samtidens og fortidens betydeligste komposisjoner måtte kunne bli spilt på det nye instru-

mentet. Dette krevde et areal å bygge på som ikke alltid var disponibelt. Her er vi ved kjernen i det som er utfordringen hver gang noen skal bygge orgel i mindre kirkebygg, nemlig å innfri musikalske forventninger i rom som er i minste laget for et representativt orgel. I gamle kirker, der man også må ta antikvariske hensyn, blir hastverk ofte lastverk. Denne gangen har vi hatt god tid. Nøytrale sjeler får vurdere hvorvidt vi har benyttet tiden vel.

Forrige gang Mariakirken fikk nytt orgel var i 1974. Da var situasjonen den at Bergen ikke hadde et eneste moderne instrument av representativ standard som fungerte problemfritt. Iveren etter å få i det minste ett konsertorgel i festspillbyen gjorde at estetiske og antikvariske hensyn ikke ble vektlagt. Orglet Paul Ott bygget ble imidlertid flittig brukt til konserter og eksamener, og flere av verdens fremste or-

ganister medvirket ved et årlig seminar for kirkemusikere. Et samlet norsk fagmiljø deltok, og orglet bidro sterkt til å formidle viktige faglige impulser.

Da jeg overtok kantorstillingen i Mariakirken i 2001, hadde forargelsen over instrumentets manglende tilpasning til kirkerommet så vel som begeistring over dets nytteverdi avtatt i intensitet. Det var blitt en allmenn oppfatning at Ott-orglet var for stort og dårlig tilpasset. Det var kommet et nytt og langt bedre orgel i Domkirken. Tiden var moden for å initiere en ny orgelsak. Jeg kontaktet Johan Fredrik Kroepelien, som med sin brede kompetanse og sitt store engasjement for kunst og kulturminner har vært en stor ressurs i komplekse kultursaker i Bergen. Sammen med Hans Emil Lidén, professor i arkitekturhistorie og bygningsvern og forfatter av viktig faglitteratur om norske

kirker, kontaktet vi daværende Maria menighetsråd. Rådet satte ned en komité som skulle arbeide for en «ny orgelløsning i Mariakirken» sammen med representanter for menigheten. Etter et møte med Riksantikvaren der vi avklarte premisser for orgelsakens fremdrift, ble det bestemt å engasjere arkitekt Ulf Oldæus fra Stockholm til å tegne fasadeutkast for et nytt orgel. Jan Lohne, som senere ble arkitekt for hele kirkerestaureringen, ble også medlem av orgelkomiteen. Vårt forprosjekt ble godkjent av Riksantikvaren uten anmerkninger! Vekslede menighets- og fellesråd støttet prosjektet og tilførte midler. Alliert med de beste arkitekter, autoriteter innen kirkearkitektur samt en kirkeverge som fikk orglet innbakt i budsjettet for kirkerestaureringen, møtte vi ikke motstand noe sted. Det eneste tilløp til et forsinkende problem oppstod da Ott-orglet,

som Riksantikvaren aldri hadde godkjent, skulle fraktes ut av landet. Trailersjåføren fra Rostock hadde en gang tidligere blitt stoppet på en grenseovergang i Ukraina med et musikkinstrument i lasten uten gyldig tillatelse til å føre kulturminner ut av landet. Ott-orglet hadde tross alt stått i en middelalderkirke og derfor vært automatisk fredet. Sjåføren forlangte lisens fra øverste nasjonale myndighet, og Riksantikvaren ble bedt om å utstede de nødvendige dokumenter. Responsen derfra var fenomenal. Det statlige direktorat behandlet saken på under en halvtime og uttransporteringen kunne starte. Kirkevergens administrasjon kvalitetssikret anbudskonkurransen. En orgelfaglig komité ble oppnevnt. Den bestod av domorganist Kåre Nordstoga fra Oslo, prof. Edgar Krapp fra München og undertegnede. Fagkomiteen kom til at Josef Weimbs Orgelbau GmbH fra Hellenenthal i Tyskland burde bygge Mariakirkens neste orgel. Innstillingen ble vedtatt, og detaljplanleggingen kunne starte.

Valget av Weimbs Orgelbau viste seg å være særdeles heldig. Under hele prosessen har firmaet dokumentert høyt nivå i alle ledd: kreativitet i konstruksjon og øvrig utforming; utmerket kommunikasjon i detaljplanleggingen. Den håndverksmessige og kunstneriske utførelse har vært en fryd å bivåne. Alle forhold som krevde justeringer ble konstruktivt løst. I oktober 2014, nøyaktig 13 år etter det første møtet med Maria menighetsråd, begynte orgelbyggerne å montere orglet. Cay Fredriksson fra Uppsala påførte instrumentet gull og riktige farger, og våren 2015 ble det intonert og ferdigstilt. La meg her få uttrykke stor beundring og takk til alle, og spesielt til orgelbyggmester Frank Weimbs for utmerket dialog i detaljplanleggingen. Orgelbyggerne som monterte og intonerte orglet i kirken holdt

høyt presisjonsnivå gjennom måneder med lange arbeidsdager. Av Mariakirkens orgelhistorie ser vi at instrumentene har blitt skiftet ut relativt hyppig. Tre utskiftinger på under 100 år er mye. Imidlertid klinger Schulze-orglet fra 1865 fremdeles utmerket i Meland kyrkje. Dette viser at noen har visst å vedlikeholde sine klenodier bedre enn andre. Imidlertid har det nå i noen år vært etablert ordninger med adekvat orgelvedlikehold også her i byen. Det ser lysere ut for Weimbs enn det gjorde for Schulze.

Om det nye orglet vil ulike og subjektive oppfatninger komme til uttrykk. Mariakirkens murer er klangens viktigste refleksjonsflater. Orgel og rom vil sammen gi oss klangopplevelser som forteller oss hvor godt resultatet er blitt. Hvis vi på det nye instrumentet kan oppfylle Bachs vilje om at hans verker ikke bare skal tjene Gud, men også «denen Liebhabern zur Gemüths Ergöttzung», vil det bekrefte orglets uovertrufne egenskaper og kapasitet til å lede an også når alt annet «som har ånde» skal yte sitt.

Karstein Askeland
Kantor i Mariakirken
Orgelkonsulent i BKF

KONSERTPROGRAMMER

Søndag 21. juni kl. 19.30

Edgar Krapp –

Innvielseskonsert I

Johann Sebastian Bach (1685–1750):
Preludium og fuge i Ess-dur (BWV 552)

Johann Gottfried Walther (1684–1748):
Koralpartita over «Jesu, meine Freude»

François Couperin (1668–1733):
Fra Messe pour les Couvents:
Gloria
- Plein jeu
- Duo sur les Tierces
- Basse de Trompette
- Dialogue sur la Voix humaine
Offertoire sur les grands jeux

Felix Mendelssohn Bartholdy (1809–47):
Sonate i d-moll, op. 65/6, over koralen «Vater
unser im Himmelreich»
- Koral med variasjoner
- Fuge
- Finale (Andante)

Max Reger (1873–1916):
Introduksjon og passacaglia i d-moll
(uten opus nr.)

Edgar Krapp er en av sin tids fremste organister. Etter studier i München med professor Franz Lehrndorfer og deretter med Marie-Claire Alain i Paris, vant han førstepris ved den internasjonale ARD musikkonkurransen i 1971. Allerede som 26-åring etterfulgte han den legendariske Helmut Walcha som professor ved musikkhøgskolen i Frankfurt am Main. Her underviste han frem til 1993 da han overtok en tilsvarende stilling ved musikkhøgskolen i München. Krapp har konsertert i de fleste europeiske land, i Nord- og Sør-Amerika og i det fjerne Østen. Hans brede repertoar er dokumentert på en rekke plate- og CD-innspillinger. Han har fremført Bachs samlede orgelverk i flere tyske byer og i bayersk radio. Som solist med orkester har han samarbeidet med verdensledende dirigenter som bl.a. Rafael Kubelik, Colin Davis og Lorin Maazel i fremføringer med Chicago Symphony Orchestra, Bayersk Radio Symfoniorkester, Wien-symfonikerne m.fl. Som pedagog har han også gjort en betydelig innsats. Flere av hans studenter har gått til topps i internasjonale musikkkonkurranser. Han har ofte gjestet Bergen og har vært en av rådgiverne i forbindelse med anskaffelsen av Mariakirkens nye orgel.

Mandag 22. juni kl. 13.00
Kåre Nordstoga –
Innvielseskoncert II

Jan Pieterszoon Sweelinck (1562–1621):
Kromatisk fantasi

Wolfgang Amadeus Mozart (1756–91):
Fantasi f-moll (KV 608)

Johann Sebastian Bach (1685–1750):
«Von Gott will ich nicht lassen» (BWV 658)

Tradisjonell
Rosa, en hardingfeleslått fra Telemark
(Arr. K. Nordstoga)

Knut Nystedt (1915–2014):
Exultate, op. 74

Kåre Nordstoga studerte kirkemusikk ved Norges Musikkhøgskole der han hadde Søren Gangfløt, Magne Elvestrand og Bjørn F. Boysen som orgellærere og Kaare Ørnung som klaverlærer. I 1982 mottok han et stipendium fra Léonie Sonnings Musikfond som ga ham mulighet til videre studier hos David Sanger i London. Han debuterte i 1978 i Oslo Domkirke. Der ble han også assisterende organist i 1984. Han

underviste en tid ved Norges Musikkhøgskole før han i 1994 ble domorganist på fulltid. Hans interesse for Johann Sebastian Bach avstedkom den kjente serien på 30 lørdagskonserter i 1990–92 og tilsvarende ved Bach-jubileet i 2000. Nordstoga har gitt ut en rekke CD-innspillinger med orgelmusikk av bl.a. Bach, Franck, Widor og Liszt på flere av de mest berømte historiske orglene i Europa. Han er en svært etterspurt solist blant europeiske konsertarrangører og har de siste årene blant annet opptrådt i Notre Dame i Paris, ved den internasjonale orgelfestivalen i Århus og ved innvielsen av nytt katedralorgel i Lausanne. Han var konsulent for det nye orglet i Stavanger konserthus. Med sin oppvekst i Telemark har Kåre Nordstoga også en forkjærlighet for norsk folkemusikk, og han har deltatt på en rekke plateinnspillinger med norske folkemusikere.

Mandag 22. juni – kl. 19.30
Karstein Askeland –
Innvielseskoncert III

Johann Sebastian Bach (1685–1750):
Preludium og fuge i C-dur (BWV 547)

Johann Ludwig Krebs (1713–80):
Koralforspill over «Herzlich lieb hab´ ich dich, o Herr»

Ketil Hvoslef (*1939):
CHIESI DI ROMA – Del 1. Santa Cecilia – alla Memoria d'una Santa decapitata
(urframføring)

Johann Sebastian Bach:
«Allein Gott, in der Höh' sei Ehr» (BWV 662)

Robert Schumann (1810–56):
Fuge nr. 1 over navnet BACH, op. 60
- Langsam, nach und nach schneller und stärker

Johann Sebastian Bach:
Toccat og fuge i F-dur (BWV 540)

Karstein Askeland studerte kirkemusikk ved Bergen musikkonservatorium og orgel solospill under professor Edgar Krapps veiledning ved musikkhøgskolen i Frankfurt am Main. Han avla diplomeksamen i 1985 og konserteksamen to år senere. Han debuterte i Oslo Konserthus i 1986. Siden da har han konsertert over store deler av Europa, i Russland, USA og i Sør-Amerika. Konserter er blitt kringkastet i NRK og en rekke utenlandske radio-kanaler. I nært samarbeid med sentrale norske komponister har han lagt ned et betydelig arbeid for ny norsk musikk og urfremført flere verker. I 1987 ble Askeland ansatt som kantor i Bergen kirkelige fellestråd, og i 2001 overtok han kantorstillingen ved Mariakirken i Bergen. Siden 2009 har han gjort tjeneste i Bergen domkirke. Han underviser i orgelspill ved Griegakademiet – Institutt for musikk (Universitetet i Bergen), og i 25 år var han fast organist i Bergen Filharmoniske Orkester. Hans virke som orgelkonsulent har resultert i flere instrumenter som er blitt gjenstand for faglig oppmerksomhet og interesse. Han har ledet arbeidet med det nye orglet i Mariakirken.

Tirsdag 23. juni – Sankthansaften
Orgelnatt i fire økter med
fokus på Johann Sebastian Bach,
hans forgjengere og etterfølgere.

Konsert av 35 minutters varighet
kl. 19.00, 20.00, 21.00 og 22.00.
Servering mellom øktene i Mariastuene
vis à vis Mariakirken.

Solister:
Edgar Krapp – Kåre Nordstoga –
Karstein Askeland

Kl. 19.00: Musikk av Bachs forgjengere

Nicolaus Bruhns (1665–97):
Preludium i e-moll

Georg Böhm (1661–1733):
Koralpartita over «Herr Jesu Christ, dich zu
uns wend» (KA)

Johann Pachelbel (1653–1706):
Ciacona i f-moll (EK)

Dietrich Buxtehude (1637–1707):
Preludium i g-moll (BuxWV 149) (KN)

Kl. 20.00: Nordstoga spiller Bach

Johann Sebastian Bach (1685–1750):
Preludium og fuge i G-dur (BWV 550)

Koralpartita over «O Gott, du frommer Gott»
(BWV 767)

Fuge i g-moll (BWV 578)

Fantasi og fuge i g-moll (BWV 542)

Kl. 21.00:
Musikk for ett og to orgler av Bachs elever
Ved det nye hovedorglet: Edgar Krapp
Ved det nye orgelpositivet:
Karstein Askeland

Carl Phillip Emanuel Bach (1714–88):
Sonate i D-dur (Wq 70/5)
- Allegro di molto
- Adagio e mesto
- Allegro

Sonate i C-dur for to orgler Wq 87
- Allegretto
- Andantino
- Allegro

Johann Ludwig Krebs (1713–80):
Konsert i a-moll for to orgler
- Allegro
- Affettuoso
- Allegro

Preludium og fuge i C-dur

**22.00: Musikk av han som gjenoppdaget
Bach**

Felix Mendelssohn Bartholdy (1809–47):
«Prestenes krigsmarsj» fra Athalia, op. 73 (KA)

Preludium og fuge i c-moll, op. 37/1 (KN)

Bryllupsmarsj fra scenemusikken til
Shakespeares En midtsommernattsdrøm (EK)

Orgelnatten fortsetter med frodige ekstranumre.

Onsdag 24. juni - Kl. 19.30
Bergen Treblåsenensemble (B3)
og Karstein Askeland, orgel

William Boyce (1711-79):
«Allegro» from symphony 1.
(Instr.: Tom Brevik) (B3)

Felix Mendelssohn Bartholdy (1809-47):
Preludium og fuge, G-Dur Op 37/2 (Orgel)

Carl Nielsen (1865-1931):
«Underlige Aftenlufter»
Instr.: Maren Hjortland Vike (B3)

Johann Sebastian Bach (1685-1750):
Schmücke dich, o liebe Seele BWV 654

August Gottfried Homilius (1714-85):
Schmücke dich, o liebe Seele (Orgel)

Porkell Sigurbjörnsson (*1938):
«Heyr, himna smiður».
Arr.: Stig Nordhagen

Stig Nordhagen (*1966):
«The beauty of the hidden Maria» (2014) (B3)

Bergen Treblåsenensemble (B3) består av 18 musikere bosatt i Bergen. De er alle blant de fremste på sine respektive instrumenter. Ensemblet ble stiftet i januar 2010 og hadde sin første opptrøden i november samme år. På kveldens konsert i Mariakirken skal B3, under ledelse av dirigent Bjørn Breistein, fremføre et verk som ble skrevet til ensemblet av Stig Nordhagen i 2014. Han har brukt inspirasjon fra liturgien og altertavlen i Mariakirken. Verket heter «The beauty of the hidden Maria», og ble urfremført på ensemblets vinterkonsert i Håkonshallen i november 2014. Programmet består ellers av musikk av William Boyce, Carl Nielsen, Porkell Sigurbjörnsson m.fl.

Onsdag 24. juni - kl. 21.30
Bergenhus Entusiastkor
og Kammerpoetane

Detaljert program ved inngangen

Bergenhus Entusiastkor er et av Hordalands største amatørkor, og et betydelig innslag i Sandvikens kulturliv. Repertoaret er «rytmisk fra alle århundrer». Koret ønsker å skape entusiasme, livsglede og solidaritet i bymiljøet, med alle de midler som sytti kreative sangere rår over. Vår filosofi heller mot det lekne og optimistiske. Vi synger gjerne spontant på bussen, på Fisketorget eller på jernbanestasjonen, men vi har også store prosjekter i samarbeid med anerkjente artister som Marie Bergman, Dag Arnesen og Ole Hamre, eller hypokonderlegen Ingvard Wilhelmsen. Koret har opptrådt på Sildajazz i Haugesund, trebåtfestivalen i Norheimsund, Baroniet i Rosendal, Gedächtniskirche i Berlin, under Kinnaspelet og på en rekke kon-

serter i Bergensområdet. Koret ble stiftet i 2003 av Tiri Bergesen Schei som er korets dirigent og stemmeutvikler. Tiri er konservatorieutdannet sanger og pedagog, nå førsteamanuensis i musikkpedagogikk ved Høgskolen i Bergen.

Kammerpoetane er en gruppe poeter som møtte hverandre på Dagbladets nettforum Diktammeret. De har ulike stemmer, lever ulike liv, men deler gleden over ord. Musikken er sentral i Kammerpoetanes univers. Noen av poetene er også, eller først og fremst, musikere. Flere av Kammerpoetane er publiserte, og siden starten har medlemmer av gruppen holdt poesikonsert i en rekke kirker, i hønsegården på Averøya, Ibsenmuséet i Oslo, Garborgsenteret, Vigelandmausoleet og sist på Litteraturhuset i Bergen.

Torsdag 25. juni - kl. 19.30
Musikk fra
Mariakirkens første tid

Trio Mediaeval
(Anna Maria Friman -
Linn Andrea Fuglseth -
Berit Opheim)
og Arve Henriksen

Arve Henriksen er en av Norges fremste og mest allsidige jazzmusikere. Trio Mediaeval har en særstilling i norsk vokalmiljø, og er anerkjent som fremragende formidlere, spesielt av musikk fra middelalder, renessanse og folketradisjonen. Arve Henriksen og Trio Mediaeval har samarbeidet i en årrekke. Nå fyller de Mariakirken med musikk som er omtrent like gammel som kirken selv.

Detaljert program ved inngangen.

ORGELBYGGEREN OM SITT VERK:

Da vi hadde lest om det planlagte orgelprosjektet i Mariakirken i Bergen, ble vi straks fascinert av den interessante kombinasjonen av sted og konsept. Etter at vi hadde meldt vår interesse og det var gitt positiv avgjørelse om at vi kunne få delta, utarbeidet vi vårt tilbud. Fordi tegningen av prospektet var laget av ingen ringere enn den kjente svenske arkitekten Ulf Oldæus, dreide utarbeidelsen av tilbudet seg i alt vesentlig om å finne løsninger for den tekniske og klanglige realiseringen av prosjektet. Ekstra gledelig for oss var det at de referanseinstrumentene som ble besøkt, kunne virke overbevisende i den avgjørende utvelgesfasen. Dermed fikk vi, som tysk familiebedrift i fjerde generasjon, oppdraget med å bygge det nye orglet til en tidligere tysk hanskirke fra mellom 1130 og 1180, en av de eldste bevarte bygningene i Bergen.

Det ferdige, klassiske orglet har to manualverk pluss pedal. Andre manual er utformet som et swellverk med en behagelig dynamikk. Sløyfeladenes spilletraktur arbeider rent mekanisk, mens registertraktoren er elektrisk med støtte av et setzeranlegg. Vesentlige elementer i vindforsyningen er to store kilebelger plassert nederst i orgelhuset. Disse leverer den luften som er av så avgjørende betydning for denne orgeltypen.

Firmaet vårt ligger i grenseområdet mellom Tyskland, Belgia og Nederland. Det særegne orgellandskapet i dette området, det såkalte Rhein-Maasländische Orgellandschaft, kjennetegnes av en

orgeltype der franske fløyter, kornetter og tungestemmer er selvsagte bestanddeler, men som også omfatter principaler fra Brabant. For oss er denne orgeltypen likevel ikke et krav når vi bygger instrumenter i klassisk stil. Vi bringer med oss erfaringer fra tallrike restaurerte instrumenter. Orgelbyggerdynastiet König og deres etterfølgere, som var virksomme i Rheinland, har i stor grad preget vår orgelstil. Det viser seg i en disposisjon med et bredt fundament av 16'-, 8'- og 4'-stemmer.

De forskjellige, karakteristiske fløyter og principaler samt to ulike måter å bygge kornetter, én på principalbasis (hovedverket) og én på fløytebasis (svellverket), danner det klanglige grunnlaget. Ved siden av disse gir tallrike soloregistrer organisten nesten ubegrensede muligheter til registerkombinasjoner.

Vi vil også fremheve noen registre med ganske spesielle klangfarger. For eksempel er Chalumeau bygd etter mønster av Holzhey, en av de betydeligste orgelbyggere innenfor sydtysk barokk. Slike chalumeau-stemmer ble til og med bygd av Callinet i Elsass så sent som på slutten av det 19. århundre. Den spesielle utformingen av Vox humana er influert av bevarte eksemplarer av tilsvarende stemmer slik orgelbyggerfamilien Seuffert i Main-Franken-området konstruerte dem.

Som temperering for dette instrumentet ble valgt den historiske stemmingen "Neidhardt für ein Dorf" fra 1732. Denne lett ulikesvevende tempereringen gir

orglet en helt spesiell sjarm og vekker særlig begeistring ved tolkning av orgellitteratur frem mot tidlig romantikk.

Vi takker for den absolutt suverene støtte og oppfølging av prosjektet fra kontor og ansvarlig konsulent Karstein Askeland og arkitekt Jan Lohne. Vi vil her heller ikke glemme å gi våre medarbeidere en hjertelig takk. Bare i fellesskap kunne det

være mulig å fullføre dette verket på en så tilfredsstillende måte.

Måtte orglet gi mange gode opplevelser og oppmuntre til å lovprise Gud.

Frank Weimbs
orgelbyggmester

Oversatt av Kristen Øgaard

Mange løse deler

Ensom sjel

JOSEF WEIMBS ORGELBAU

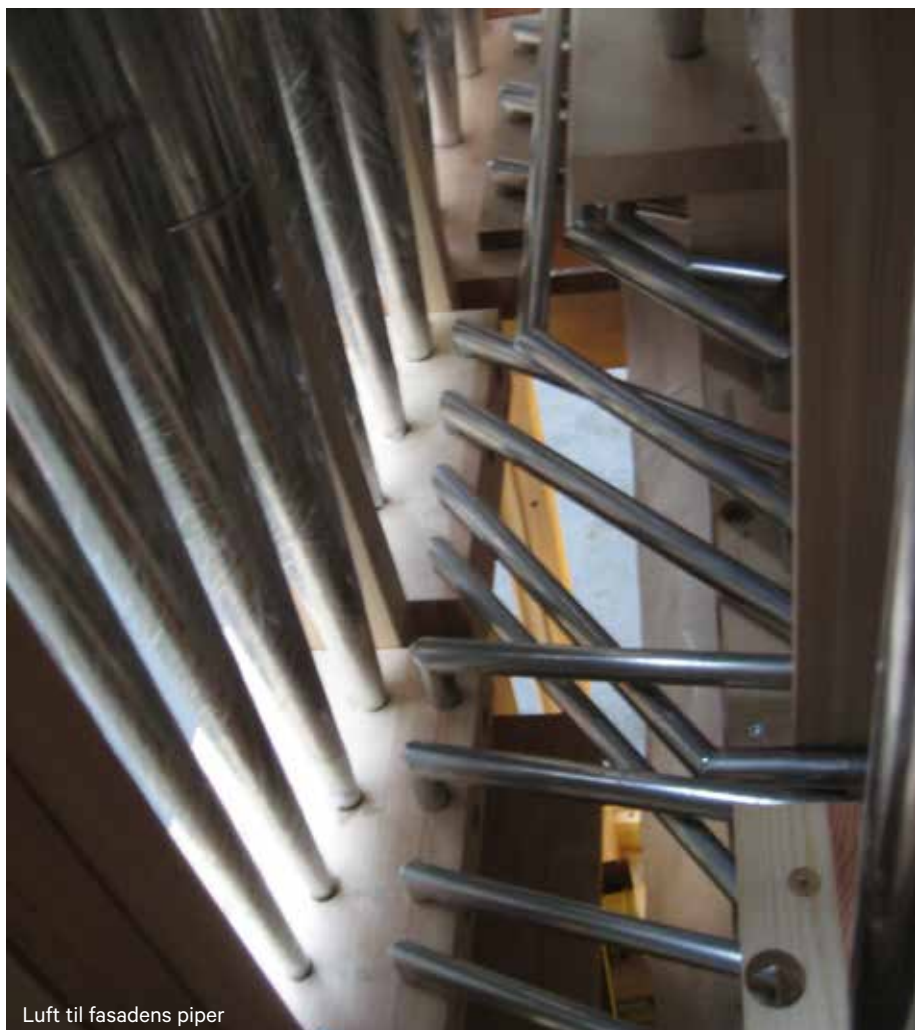
Orgelbyggfirmaet Weimbs i Hellenthal ble grunnlagt av Josef Weimbs d.e. (1886-1949) 1. oktober 1927. Allerede på slutten av det 19. århundret arbeidet Josef Weimbs' far og bror som orgelsnekkere hos Brødrene Müller i Reifferscheid i Eifel. Brødrene Müllers betydning utenfor deres egen region viser seg gjennom et antall av 113 bevarte orgler i et område som strekker seg fra Eifel via Köln/Bonn og Aachen til grenseområdene mot Belgia, Nederland og Luxembourg. Josef Weimbs d.e. gjennomførte sin læretid som orgelbygger i Reifferscheid fra 1900 til 1905 og

arbeidet deretter som orgelstemmer og intonatør til 1913. Fra 1914 arbeidet han ved ulike andre orgelbyggfirmaer inntil han i 1927 grunnla sitt eget verksted. Hans første nybygde orgel ble levert til St. Anna-kirken i Hellenthal.

Etter hans død i 1949 overtok sønnen Josef (1916-2005) bedriften. I løpet av 1950-årene, likesom i tiden før annen verdenskrig, ble det levert en rekke nye og bemerkelsesverdige instrumenter fra Weimbs' verksted. På en spesiell måte beviste Josef Weimbs d.y. sin dyktighet

Formen trer frem

Luft til fasadens piper

da det stadig oftere i 1960- og 70-årene ble spørsmål om å beholde, restaurere og rekonstruere historisk verdifulle instrumenter. I firmaets verkliste er det oppregnet over 80 restaureringer av betydningsfulle historiske orgler.

I 1973 gikk innehaverens sønn, Friedbert Weimbs, inn i firmaet. Som intonatør har han opparbeidet seg et godt ry, og han har bidratt til firmaets økende anseelse. Friedbert Weimbs engasjerte seg sterkt for å videreutvikle kvaliteten på intonasjonen. På 1980-tallet forlot man den

forretningsmessig gunstige praksisen med forintonasjon på verkstedet. Siden den tid har firmaet kun intonert i kirkerommet. Bare på denne måten kan man ta optimalt hensyn til det enkelte roms akustiske egenart.

Etter å ha avlagt mesterprøve i 1998 har Frank Weimbs ansvaret for den tekniske og forretningsmessige ledelsen av firmaet. Sammen med faren Friedbert leder han nå orgelverkstedet Weimbs som fjerde generasjon orgelbyggere.

Klart for demontering og transport

Puh., passet akkurat

I september 2010 ble firmaets pipeverksted utvidet med eget støperi og pipemakerverksted. Her blir det laget nye metallpiper så vel for egne prosjekter som for kolleger.

Utdanning av intonatører er et særlig anliggende for Friedbert Weimbs. Gjennom mange år har han formidlet kunsten å intonere og tilpasse klanger videre til begavede, unge orgelbyggere. Fra 2012 er intonatører han selv har utdannet ansvarlige i firmaet. Dermed er Friedbert Weimbs nå i den lykkelige situasjon at han som sjefsintonatør også kan være rådgiver for sine etterfølgere.

I de senere år har firmaet levert både teknisk og musikalsk interessante nye orgler, for eksempel ”Max-Reger-Gedächtnisorgel” (III/53) i den evangelisk-lutherske St. Michaelis-kirken i Weiden i Oberpfalz og barokkorglet (II/26) i klosterkirken St. Nikolaus i Brauweiler. På slutten av fjoråret ble vårt første orgel i Norge høytidelig overlevert til den evangeliske kirken i Landvik.

Blant de krav orgelverkstedet stiller til seg selv i dag, er en ubetinget åpenhet overfor de ulike europeiske orgellandskap, noe som blant annet blir demonstrert gjennom nybygg i italiensk og spansk stil. Samtidig kommer instrumenter i fransk stil og klassisk tysk byggemåte fra huset Weimbs og bidrar til å underbygge firmaets nåværende ry utenfor Tysklands grenser. Nylig har vi fått oppdraget med å bygge et nytt orgel for aulaen til Doshisha Junior & Senior High School i Kyoto, Japan, i tillegg til kontrakter i Sør-Korea og Nord-Amerika.

ORGLETS TEKNISKE DATA

Orgelbygger:

Weimbs Orgelbau GmbH, Hellenthal/Eifel,
Tyskland

Opus: 334

Prospekttegning:

Arkitekt SAR Ulf Oldæus, Stockholm

Orgelhus:

Skandinavisk furu

Disposisjon/rådgivning:

Kåre Nordstoga, domorganist, Oslo
Prof. Edgar Krapp, München
Karstein Askeland, kantor, Mariakirken
Weimbs Orgelbau GmbH

Innvielse:

21. juni 2015

Prosjektmedarbeidere:

Orgelbyggmestre:

Friedbert Weimbs (administrasjon)
Frank Weimbs (administrasjon)
Mathieu Hell
Harry Dix
Thomas Marxmeier

Snektermester:

Christoph Goffart

Pipemakere:

Toni Käs
Sebastian Fusenig

Svenner:

Kai Miegel
Merlin Wefers
Annekatrin Woelk
Christoph Morschhäuser

Lærlinger:

Markus Moutschen
Max Wedjelek
Stefan Schlenger

Intonatør:

Jochen Breuer

Spilletraktur:

Hengende mekanikk

Registratur:

Elektrisk med Setzer-anlegg
System Laukhuff SK 60S med USB-utgang
for kopiering. Ett åpent lagringsområde, åtte
med kodesperre. Totalt ni lagringsområder à
99 grupper. Hver gruppe med 1728 lagrings-
plasser, totalt 1 539 648 lagringsplasser.

Vindforsyning:

Kilebelanlegg med langsomtgående motor

Vindtrykk:

Hovedbelg/pedal: 115 mm VS
Hovedverk: 85 mm VS
Svellverk: 95 mm VS

Antall piper:

Metallpiper: 1593
Trepiper: 62
Tungepiper: 228
Til sammen: 1883

Temperering:

«Neidhardt für ein Dorf», 1732

Kammertone:

440 Hz ved 18° C

Hovedverk (I) C-g'''

Bordun 16'
Principal 8'
Viola da Gamba 8'
Rohrflöte 8'
Octave 4'
Spitzflöte 4'
Quinte 2 2/3'
Octave 2'
Kornett III 2 2/3'
Mixtur IV 1 1/3'
Trompete 8
Tremulant

Positiv i svell (II) C-g''' –

Gedackt 8'
Quintadena 8'
Salicional 8'
Unda Maris 8'
Principal 4'
Rohrflöte 4'
Nasat 2 2/3'
Superoctave 2'
Terz 1 3/5'
Larigot 1 1/3'
Mixtur III 1'
Vox humana 8'
Basson/Chalumeau 8'
Tremulant

Pedal C-f'

Principalbass 16'
Subbass 16'
Oktavbass 8'
Gedecktbas 8'
Octave 4'
Posaune 16'
Trompete 8'
Koppeln II/I, I/P, II/P
Zimbelstern & Nachtigall
Laukhuff-Setzer

ORGLER I MARIAKIRKEN

Av Kristen Øgaard

Orglet fra 1575 (?). Tegning av G. A. Bull
(Bilde fra Riksantikvaren)

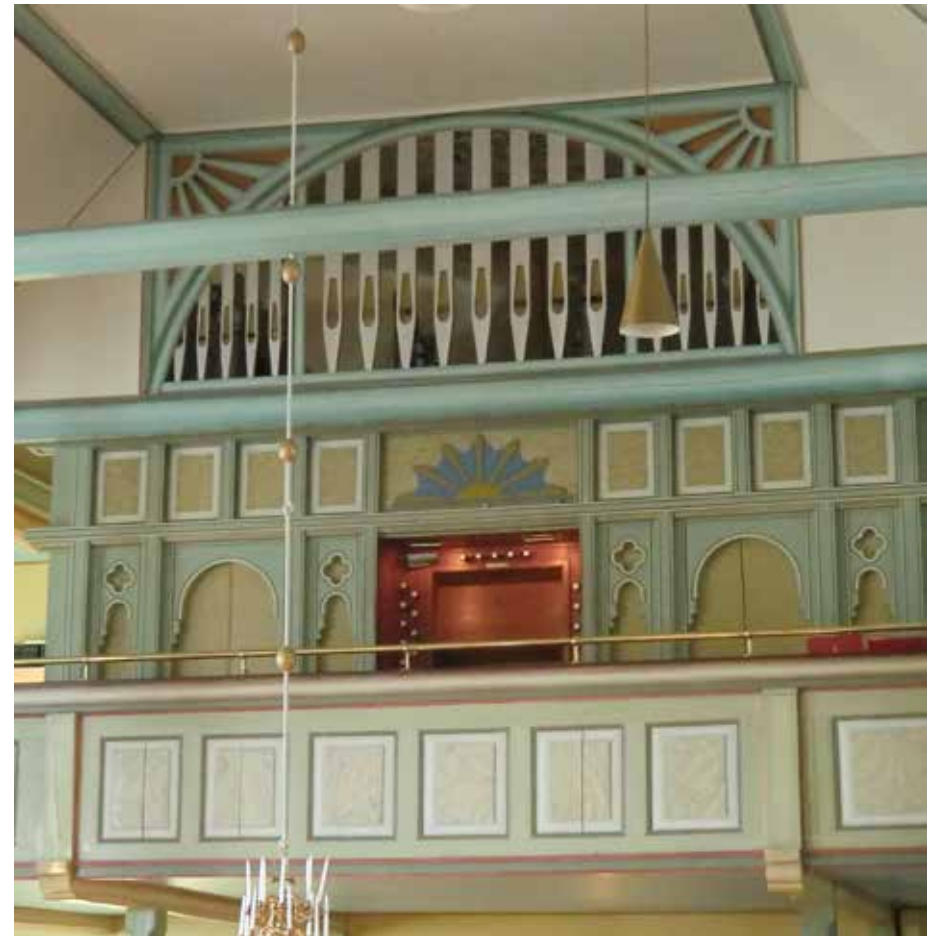
Den første organisten vi kjenner til i Mariakirken het Adrian. Han blir omtalt i Absalon Pederssøns dagbok i 1563. Adrian var organist i Mariakirken og Martinskirken og gift med datteren til en prest som het Melchior. De giftet seg i Tyskland. På den tiden var det altså orgel i Mariakirken.

Frem til midten av 1800-tallet hadde kirken et orgel der årstallet 1575 stod i fasaden. Det var plassert på nordsiden fremme i kirkeskipet, vis à vis preke-

stolen. G.A. Bull laget i 1855 en oppmålingstegning av halve fasaden.

Orglet ble reparert og malt i 1678. På Historisk Museum i Bergen finnes deler av utsmykningen av fasaden. Ellers har vi opplysninger om dette orglet fra en beretning orgelbygger Gloger skrev i 1740.

Gottfried Heinrich Gloger bygde om dette orglet i 1739-40. I sin beretning om arbeidet skrev han at orglet tidligere hadde kort oktav og klavia-

Schulze-orglet slik det nå står i Meland kyrkje.
(De illusoriske «pipene» i øvre del samt alle solene kom til etter at orglet ble flyttet.)

turomfang fra F til a^o. Han bygde til pedaltårnene og lagde nye vindlader med utvidet omfang og flere nye stemmer. Ved denne ombyggingen fikk orglet 25 stemmer og følgende disposisjon:

Hovedverk: Principal 8', Quintadena 16', Gemshorn 8', Octave 4', Quindt Flöte 3', Octave 2, Tertia 1 3/5', Sifflet 1 1/2', Mixtur IV, Trompeta 8', Vox humana 8'

Brystverk: Gedackt 8', Flöte 4', Nassat 3', Walt Flöte 2', Cidecima 1', Crumhorn 8'.

Pedal: Principal Bas 8', Sub bas 16', Octav B. 4', Rausch Pfeiff II 2', Bauer Flöte 1', Posaunen Bass 16', Trompeten Bass 8', Cornet B. 2'

Dette orglet ble tatt ned sommeren 1864. I september 1865 var nytt orgel på plass, levert av Schulze & Söhne fra Paulinzella i Thüringen. Disposisjonen var utarbeidet av Ferdinand Vogel, organist i Nykirken. Fasaden, som var en utsmykket bordvegg uten orgelpiper, var tegnet av arkitekt Christie. Dette

Spillepulten til Schulze-orglet

orglet står nå i Meland kyrkje. Det hadde 16 stemmer, og den opprinnelige disposisjonen var slik:

Hovedverk (I): Principal 8', Bordun 16', Gamba 8', Rohrflöte 8', Octave 4', Quinte 2 2/3', Super Octave 2', Terz 1 3/5'

Oververk (II): Salicional 8', Lieblich Gedacht 8', Viola d'Amour 4', Flauto dolce eller Gedacht 4', Lieblich Gedacht 16'

Pedal: Subbass 16', Octavbass 8', Bassflöite 8'

Orglet ble bygget i forbindelse med en fullstendig restaurering av kirken og plassert på galleriet over inngangen i vest. Både fasade og størrelse ble tilpasset vinduer og interiør for øvrig slik det fremstod etter restaureringen. I årene som fulgte, ble vindforsyningen reparert flere ganger. I begynnelsen av 1890-årene utførte Albert Hollenbach større reparasjonsarbeider og skiftet ut tre stemmer. I hovedverket ble Terz 1 3/5' erstattet med Trompet 8', oververket fikk Geigenprincipal 8' istedenfor Flauto dolce/Gedacht 4', og i pedalen ble Bassflöite 8' erstattet med Posaune

16'. I 1928 ble Schulze-orglet solgt til Meland kyrkje.

I 1918 skrev Mariakirkens sokneprest til Bergens Menighetsstyre. Han viste til tidligere henvendelser og understreket at kirken i høy grad trengte nytt orgel. "Det som kirken nu har, er gammelt og slitt og lar meget tilbake at ønske." Kirken skulle restaureres i nærmeste fremtid, og i den anledning ville menigheten også ha nytt orgel. I juli 1927 ble det tegnet kontrakt med Heggen & Ivers om nytt instrument. Dette ble Bergens første orgel med fullstendig elektrisk overføring. For sikkerhets skyld stod det en pneumatisk spillepult i sokkelen til orgelhuset på sørsiden. Det var også kirkens første orgel med elektrisk motor. (I Domkirken, Korskirken og Johanneskirken var belgetrederne blitt overflødige bortimot 20 år tidligere.) Fasaden var tegnet av Ole Landmark. Heggen & Ivers samarbeidet med firmaet Walcker i Tyskland. Det betyr at det nye orglet i realiteten var et Walcker-orgel. Det hadde moderne taskelader og ellers spillehjelpemidler og teknisk utstyr som var vanlig på denne tiden.

Disposisjonen var slik:

Manual I: Principal 8', Bourdon 8', Dulciana 8', Octave 4', Quinte 2 2/3', Schwiegel 2', Kornettmixture II-IV, Horn 8'

Manual II (i svell): Lieblich Gedacht 16', Geigenprincipal 8', Konzertflöte 8', Salicional 8', Voix Celeste 8', Hornprincipal 4', Spitzflöte 4', Piccolo 2', Cymbel II-V, Oboe 8'

Pedal: Kontrabass 16', Subbass 16', Sanftbass 16', Violon 8', Flötenbass 8', Choralbass 4', Basson 16'

Utover på 1960-tallet var også dette orglet blitt slitt og gammeldags. Installering av nye elektriske oppvarmingssystemer førte til store skader på denne typen orgler og gjorde dem tidvis nesten ubrukelige. Klangidealene og organistenes repertoar hadde også endret seg, slik at orglet etter hvert ble opplevd som utdatert og utilstrekkelig.

I anledning Bergens 900-års jubileum i 1970 åpnet det seg en mulighet for finansiering av et nytt orgel gjennom en gave fra den evangelisk-lutherske kirke i Forbundsrepublikken Tyskland. Etter

Paul Ott-orglet fra 1974

en ganske komplisert orgelsak ble nytt orgel bestilt fra Paul Ott i Göttingen. Det hadde 37 stemmer, fordelt på hovedverk, ryggpositiv, svellverk og pedal, med klassisk oppstilling etter mønster fra tysk senbarokk. Det hadde sløyfelader og mekanisk spilletraktur, mens registertraktoren var elektrisk. "Registertrekkene" var utført som trykkknapper samlet i et panel på venstre side. Orglet ble innviet 23. mai 1974 i forbindelse med Festspillene i Bergen.

Disposisjonen var slik:

Manual I – Ryggpositiv:

Holzgedackt 8', Principal 4', Rohrflöte 4', Octav 2', Larigot 1 1/3', Scharff II-III 1', Krummhorn 8', Tremulant

Manual II – Hovedverk:

Quintade 16', Principal 8', Gedackt 8', Octav 4', Koppelflöte 4', Quinte 2 2/3', Octav 2', Mixtur V-VII 2', Spanische Trompete 8'

Manual III – Svellverk:

Rohrflöte 8', Spitzgambe 8', Principal 4', Gedackt 4', Nasat 2 2/3', Waldflöte 2', Terz 1 3/5', Scharff III 1 1/3', Dulzian 16', Oboe 8', Tremulant

Pedal:

Principal 16', Subbass 16', Octav 8', Gemshorn 8', Octav 4', Nachthorn 2', Rauschpfeife IV-VI, Posaune 16', Trompete 8', Schalmey 4'

Kristen Øgaard er bl.a. tidligere organist i Korskirken i Bergen. Han har i tillegg til sitt utøvende virke vært aktiv som orgelkonsulent og har arbeidet mye med bergensk orgelhistorie.

TAKK

I anledning gjenåpningen, har familien Kroepelien gitt et orgelpositiv i gave til Mariakirken. Vi vil få uttrykke stor takk til giveren for dette flotte instrumentet, som vil bli til stor glede for menighet, musikkaktører og publikum.

Instrumentet er bygget av orgelbygger Georg Weishaupt fra Westendorf ved Augsburg.

Georg Weishaupt formidlet også salget av Mariakirkens forrige orgel. Hans firma stod for demontering, istandsetting og gjenoppbygging av Paul Ott-orglet. Det står nå i den katolske menigheten St. Georg i Schonungen, ikke langt fra Schweinfurt i Bayern. Instrumentet er sikret lang levetid i nye og langt mer tidsriktige omgivelser.

ORGELKLANG I HELE SOMMER

1. juli	Asbjørn Myksvoll (Johanneskirken)	Johanneskirken
5. juli	Karstein Askeland (Bergen domkirke)	Bergen domkirke
7. juli	Mariko Takei (Japan/Bergen)	Mariakirken
8. juli	Otto Christian Odland (Bergen)	Johanneskirken
12. juli	Arnfinn Tobiassen (Avaldsnes)	Bergen domkirke
14. juli	Abram Bezuin (Nederland/Haug)	Mariakirken
15. juli	Jee Young Park (Sør-Korea/Norge)	Johanneskirken
19. juli	Gunnar Petersen Øverleir (Oslo)	Bergen domkirke
21. juli	Jacques van Oortmerssen (Nederland)	Mariakirken
23. juli	Jacques van Oortmerssen	Johanneskirken
26. juli	Alexei Parshin (Russland)	Bergen domkirke
28. juli	Philip Schmidt-Madsen (Danmark)	Mariakirken
29. juli	Philip Schmidt-Madsen	Johanneskirken
2. august	Paul De Maeyer (Belgia)	Bergen domkirke
4. august	Paul De Maeyer	Mariakirken
5. august	Paul De Maeyer	Johanneskirken
9. august	Karstein Askeland	Bergen domkirke
11. august	Hans-Ola Ericsson (Sverige/Montreal)	Mariakirken
12. august	Hans-Ola Ericsson	Johanneskirken
16. august	James D. Hicks (USA)	Bergen domkirke
18. august	Suzanne Z'Graggen (Sveits)	Mariakirken
19. august	Karstein Askeland	Johanneskirken
23. august	Sebastian Dietrich Ryll (Tyskland/Florø)	Bergen domkirke
25. august	Michael Utz (Tyskland)	Mariakirken
26. august	Stig Wernø Holter (Bergen)	Johanneskirken
30. august	Andrzej Chorosinski (Poland)	Bergen domkirke

Godt naboskap har stor verdi

bergendomkirke.no
kirkemusikkibergen.no
Støttet av

BERGEN KOMMUNE

DEN NORSKE KIRKE
Bergen kirkelige fellesråd

Forsidefoto: Tor Kristiansen
Redaksjonell bistand: Stig Wernø Holter

KULTURRÅDET
Arts Council
Norway